

Characterized by the steps of measuring the levels of technology readiness and disclosed features of these levels. Identifies four levels of preparedness education to the future managers of information-analytical activities: high, sufficient, medium and low.

Technology training future managers of education to information and analytical work in secondary schools was carried out by states and forming the final stages of the experiment. The first stage of ascertaining experiment - roughly retrieval. The aim was to study the phase state of preparation of the future managers of education for the information and analytical activities.

On the second – forming – stage was developed and experimentally verified the effectiveness of the implementation of the methodology for future education managers to information and analytical activities in secondary schools. The core of the methodology for future education managers to information and analytical work in secondary schools is a model. Criteria and indicators of preparedness education to the future managers of information-analytical activities.

On the third – final – stage determined the effectiveness of the implementation of the methodology for future education managers to information and analytical activities in secondary schools.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН

УДК: 378+37-044.247

Наджафова Севіндж

У статті охарактеризовано сучасні підходи до визначення сутності поняття «педагогічна інтеграція», уточнено поняття «іноземні громадяни», проаналізовано сучасні аспекти педагогічної інтеграції у процесі підготовки іноземних громадян.

***Ключові слова:** інтеграція, педагогічна інтеграція, іноземні громадяни.*

СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ ИНОСТРАННЫХ ГРАЖДАН

В статье охарактеризованы современные подходы к определению сущности понятия «педагогическая интеграция», уточнено понятие «иностранцы», проанализированы современные аспекты педагогической интеграции в процессе подготовки иностранных граждан.

***Ключевые слова:** интеграция, педагогическая интеграция, иностранные граждане.*

MODERN ASPECT OF THE PEDAGOGICAL INTEGRATION IN THE TRAINING OF FOREIGN NATIONALS

Nadjafova Sevindg

The article describes the modern approaches to the definition of the concept of «educational integration», clarified the concept of «foreigners». Analyzed aspects of modern pedagogical integration in the process of preparation of foreign citizens.

Integration and globalization of information and cultural processes cause the needs of modernization of the educational system of Ukraine in all directions.

Постановка проблеми. Інтеграція та глобалізація інформаційних і культурних процесів зумовлюють потреби модернізації освітньої системи України за всіма напрямками, що вимагає розробки концептуальних засад у кожному з них. Навчання іноземних студентів є одним із таких напрямів, важливим чинником становлення української держави як рівноправного партнера у створенні світового освітнього простору. В умовах постійного зростання ролі освіти і науки в усіх процесах, що відбуваються у світі, суспільство об'єктивно вимагає кардинального оновлення освітньої парадигми, зміни стратегічних цілей і завдань освіти, зокрема у підготовці іноземних громадян.

Аналіз наукових досліджень. Враховуючи те, що інтеграція є складним і багаторівневим явищем, тому велика кількість науковців досліджує цю проблему у різних аспектах. Дослідженню проблеми інтеграції змісту освіти присвячено праці таких вчених: В. Андрущенко, В. Безрукової, Т. Браже, А. Ворожбитова, А. Вербицького, Н. Бібік, М. Прокоф'євої, С. Гончаренка, Р. Гуревича, І. Зязюна, М. Іванчук, О. Мариновської, С. Шишов, В. Кальней, О. Крисан, С. Трубочова, О. Овчарук, Л. Паращенко та інших.

Мета статті: проаналізувати сучасні аспекти педагогічної інтеграції у контексті підготовки іноземних громадян.

Виклад основного матеріалу. Аналіз науково-методичної літератури дає можливість стверджувати, що В. Безруковою фактично вперше ставиться цікава і дуже важлива для розвитку освітньої теорії і практики проблема ідентифікації поняття «педагогічна інтеграція». М. Махмутов зазначає, що відсутність теоретичного тлумачення «педагогічної інтеграції» стримує розвиток практичної педагогіки, конкретних наукових досліджень. З одного боку, вчений різко відокремлює педагогічну інтеграцію від наукової, з іншого – сама педагогічна інтеграція оголошується різновидом наукової. Викликає питання і сама спроба різкого відмежування понять «інтеграція в педагогіці» і «педагогічна інтеграція».

Безпосередньо проблемі виділення сутності категоріальних характеристик педагогічної інтеграції присвячена робота В. Безрукової. Вченою, по-перше, була зроблена спроба «реструктуризації» філософського поняття «інтеграція»; по-друге, розкрито визначення «інтеграція в педагогіці» і «педагогічна інтеграція»; по-третє, розроблено підходи до створення тезауруса педагогічної інтеграції; по-четверте, проведена ідентифікація категорії інтеграції щодо понять взаємозв'язку, диференціації, синтезу; по-п'яте, на основі філософських даних пропонується статусні показники інтеграції.

Розрізняючи поняття «інтеграція в педагогіці» і «педагогічна інтеграція» вчена зазначає, що інтеграція в педагогіці означає прояв в ній загальнонаукових інтеграційних тенденцій, що відображає закономірність розвитку педагогічної теорії. Термін же «педагогічна інтеграція» передбачає пояснення, прогнозування та управління конкретним проявом інтеграції всередині педагогіки, в межах предмета її пізнання, відповідно до завдань функціонування. Вчена зазначає, що педагогічна інтеграція є різновидом наукової інтеграції у рамках педагогічної теорії та практики, природно, що і принципи, і форми, і методи такої інтеграції матимуть свої педагогічні особливості.

В. Безруковою запропонована продуктивна стратегія розробки тезауруса педагогічної інтеграції. До його складу входять поняття, що позначають:

а) компоненти інтеграції – інтеграції наук, знань, теорії, пізнання, змісту освіти, навчальних дисциплін, наукових напрямів, теорії та практики, підходів; б) предмет інтеграції – процес інтеграції, її масштаби, сходи, шляхи, форми, фактори, межі; в) типологічні характеристики – локальна, регіональна, міжрегіональна, предметна, міждисциплінарна, глобальна, специфічна. Дані групи понять пов'язані з характеристиками процесу інтеграції, поряд з ними виводяться «результуючі показники», що фіксуються в поняттях: інтегративний фактор, процес, аспект, характер, рівень, потенціал, взаємодія, засіб, дослідження, властивість, функція, тенденція, система, дисципліна, наука, завдання, здатність, зв'язку, можливості [1, с. 27].

Педагогічна інтеграція, на думку М.Іванчук, є доцільно організованим зв'язком однотипних частин і елементів змісту, форм і методів навчання в рамках освітньої системи, що веде до саморозвитку особистості. Пріоритетними напрямками інтеграції є інтеграція за цілями педагогічного процесу, інтеграція за змістом, формами та методами.

Категоріально-сутнісні аспекти педагогічної інтеграції розглядаються в роботах зарубіжних дослідників. При цьому звернемо увагу на ту обставину, що в них об'ємні показники виходять за рамки науково-педагогічної, змістовної і навіть технологічно-педагогічної області. Під інтеграцією в цих роботах розуміють процеси об'єднання при навчанні з різними стартовими і особистими даними або національною (расовою) приналежністю. Тим самим ми знову стикаємося з «антропоморфним» підходом до визначення сутності педагогічної інтеграції.

Велика увага приділяється питанням інтегрування організаційних форм навчання і насамперед уроку. Не меншою популярністю у вчених користується такий об'єкт дослідження, як організаційно-управлінська інтеграція, в тому числі інтеграція, що стосується відносин взаємодії освіти та інших соціальних інститутів, наприклад, виробництва. Вченими розглядаються також психологічні аспекти практичної інтеграції в педагогіці, проблеми комп'ютерної інтеграції, питання інтеграції академічної науки і вищої гуманітарної освіти.

Однією з сучасних інтегративно-педагогічних ідей на Заході є принцип кооперативного навчання, покликаною лягти в основу організації колективної розумової діяльності учнів. Особливий наголос при цьому робиться на «співробітницьку місію» такого навчання, взаємопідтримку і взаєморозуміння в процесі навчання, що свідчить про чітку гуманістичну спрямованість даної концепції. У вітчизняній педагогіці також є сильні традиції в області організації колективної пізнавальної діяльності.

Величезний інтерес викликають дослідження, що піднімають проблеми розвитку у студентів здібностей до інтеграції знань. Причому, інтегративні здібності розглядаються як необхідна умова успішної діяльності людини в епоху НТР. Автори цих робіт розглядають здатність до інтегрування, синтезування та аналізу знань як одну з найбільш значущих в процесі оволодіння студентами при отриманні освіти. Досліджуються умови, за яких люди, котрі опановують професію, інтегрують нові знання, встановлюють взаємозв'язок між раніше отриманими знаннями і новими, використовують інтегровані знання у професійній діяльності. Окремі сторони педагогічної інтеграції є предметом інтересу вчених багатьох країн. Так, німецький дослідник Л. Клінберг зачіпає проблеми інтеграції дидактики і техніки, його співвітчизник К. Томашевський розкриває органічно цілісну природу єдності освіти і виховання. Питання науково-педагогічної інтеграції аналізуються в статті французької дослідниці

Ф. Беста. Глобальний аспект освітньої інтеграції розкривається в роботі угорського ученого Л. Кеммен. Угорський же дослідник Л. Кеммен пише про можливості інтеграції у підготовці педагогів. Таким чином, систематизовані і коротко описані джерела дослідження інтеграційних процесів у педагогіці, що включають в себе дві великі групи: 1) філософсько-наукові дослідження; 2) педагогічні дослідження. Першу групу утворюються: а) джерела, що розкривають логіко-методологічні і загальнотеоретичні проблеми інтеграції у цілому; б) джерела, аналіз питань інтеграції між окремими дисциплінами, областями, науковими областями; в) джерела, що розкривають педагогічні аспекти інтеграції. Друга група у своєму складі має: а) джерела, що розкривають питання інструментально-методологічного забезпечення педагогічної інтеграції; б) джерела, показували б сутнісно-категоріальні характеристики педагогічної інтеграції; в) джерела, які вирішують завдання практичного синтезу.

Для уточнення дефініції «іноземні громадяни» звернемося до історичного аналізу її формування і розвитку в науково-правовому дискурсі. Проблематика визначення понять «іноземці», «іноземні громадяни» розглядалася багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими (В. Андрійко, О. Горбань, Т. Кирилова, С. Константінов, А. Кручинін, Л. Лазарев, Н. Маришева, П. Назаренко, В. Соболюков, І. Пантелєєва, Ю. Тодика, С. Чехович, Р. Чернолуцький, В. Яворський та ін.).

Політологічний енциклопедичний словник дає таке визначення поняття «іноземці» — це особи, котрі перебувають на території певної держави, не маючи її громадянства; поняття «особи без громадянства» у словнику відсутнє [3, с. 235]. У Великому енциклопедичному словнику поняття «іноземці» тлумачиться як «особи, котрі знаходяться на території відповідної держави, але й є громадянами іншої держави чи особами без громадянства»; «іноземні громадяни» — «особи, котрі не є громадянами даної держави й мають докази свого відношення до громадянства якоїсь іншої держави» [2, с. 61].

Спроба конкретизації поняття «іноземні громадяни» була зроблена у дослідженнях Ю. Федотової [5]. Дослідниця, спираючись на ст. 1 Закону України «Про правовий статус іноземців», вважає, що до іноземних громадян слід відносити осіб, які належать до громадянства іноземних держав і не є громадянами України, та осіб без громадянства — осіб, які не належать до громадянства будь-якої держави». О. Лукашева визначає іноземців як осіб, що належать до громадянства відповідної держави, але не є громадянами держави перебування; осіб без громадянства — особами, яких жодна держава не вважає своїми громадянами [4, с. 124-126].

Отже, виходячи із діючих нині законів України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», «Про громадянство України» й із урахуванням згаданих вище правових актів, можна зробити висновок, що основними ознаками іноземного громадянина є відсутність у нього українського громадянства, обов'язкова наявність у нього громадянства чи підданства іншої держави, що повинне бути у всіх випадках підтверджено відповідними документами: національним паспортом чи документами, що його замінюють, а також існування визначеного юридичного зв'язку цієї особи з органами державної влади в Україні.

Наукове обґрунтування у 80-ті рр. основних профільів навчання, тобто типів підготовки іноземних учнів з російської мови й інших дисциплін залежно від їх професійних інтересів і потреб, активізувало роботу учених (Є. Баш, Ю. Бельчиков, О. Митрофанова, В. Половникова та ін.) зі створення методик

викладання російської мови й типових навчальних комплексів для кожного профілю навчання.

Зазначимо, що у 90-х рр. з'явилися програми курсу української мови як іноземної. І якщо перша розглядалася як вступ до систематичного вивчення української мови на філологічних і філософських факультетах вищих навчальних закладів за межами України та на підготовчих відділеннях для іноземних громадян в українських ВНЗ, то у другій, за слушним зауваженням А. Бронської, уперше стосовно іноземців, що навчаються у вищій школі, зроблена спроба моделювання змісту комунікативно спрямованого навчання української мови як іноземної. Авторами програми (Н. Присяжнюк, А. Максименко) було враховано сучасний комунікативний підхід до викладання іноземних мов. Отже, запропонований навчальний курс базується на підставі комунікативного мінімуму, в ньому визначено мовленнєві дії, які реалізуються через одиниці прагматики (інтенції, наміри) або семантики (значення, пропозиції).

Вищі навчальні заклади України також брали активну участь у розробленні лінгводидактичних основ викладання РЯІ і в науково-дослідних програмах. Так, українська дослідниця Х. Бахтіярова спільно з московським ученим А. Щукіним уперше вивчили питання становлення і розвитку методики викладання російської мови як іноземної з моменту її зародження як приватної дидактики і до функціонування як самостійної педагогічної науки; Л. Житеньовою вивчався розвиток методики викладання РЯІ в Україні. На особливу увагу заслуговують докторські дисертації Г. Онкович і Л. Паламар. Г. Онкович, узагальнюючи досвід роботи зі студентами-нефілологами при навчанні їх російської мови з метою використання даного досвіду під час навчання української мови, уперше виділила проблеми, які виникають при вивченні української мови зарубіжними студентами-нефілологами. Л. Паламар уперше в науковій літературі виокремила три відгалуження методики викладання української мови: як рідної, як спорідненої і як іноземної. Таким чином, як галузь лінгводидактики, методика викладання УЯІ знайшла відображення вперше у праці Л. Паламар, де відзначається, що науково-теоретичні основи даної галузі базуються на досягненнях світової лінгводидактичної науки і новітніх розробках українських лінгвістів, педагогів, психологів, а також на досвіді викладання іноземних мов, зокрема української та російської як іноземних, у середніх і вищих навчальних закладах. Виділивши завдання дисципліни «Українська мова як іноземна», учена наголошує на неоднаковості методики викладання УЯІ для різних груп іноземців, які навчаються: іноземних студентів – філологів, журналістів; іноземців-нефілологів, що для них мова є засобом опанування майбутнім фахом; іноземців ділових кіл, які приїхали в Україну з метою бізнесу, туризму тощо; іноземних громадян, котрі прибули на короткотермінові курси української мови; для всіх, хто живе за межами України і бажає вивчати українську мову за допомогою спеціальних радіо- і телекурсів, відеокурсів, комп'ютеризованих програм і навчальних матеріалів.

На особливу увагу заслуговують навчальні мінімуми з української і російської мов для іноземців, що були представлені у 1995 р. Н. Зайченко й С. Воробійовою. А. Бронською доречно зауважено, що запропоновані навчальні мінімуми є першою й істотною розробкою моделювання змісту навчання в галузі вивчення української і російської мов як іноземних. Основні розділи запропонованих «мінімумів» презентують матеріали, засвоєння яких дає змогу досягти рівня володіння мовою в побутовій і соціокультурній сферах, надає можливість

подальшого професійного вивчення мови. Ці навчальні мінімуми є базою для створення поетапних програм різних форм навчання і призначені для методистів, авторів підручників, навчальних посібників для іноземців, а також широкого кола лінгвістів, студентів філологічних факультетів і всіх тих, хто цікавиться викладанням української та російської мов як іноземних та забезпечують європейський рівень підготовки з української та російської мов.

Таким чином, система мовної підготовки іноземних громадян — це визначений за послідовністю, термінами та сукупністю комплекс організаційно-правових, соціально-економічних, лінгводидактичних заходів, спрямованих на забезпечення процесу вивчення іноземними громадянами мови, кінцевим результатом якого є оволодіння іноземною мовою.

Висновки. Аналізуючи визначення іноземного громадянина, зазначимо, що поняття має дві ознаки: по-перше, це особа, яка постійно чи тимчасово проживає в країні, але й не є її громадянином, і по-друге, ця особа обов'язково повинна бути громадянином (підданим) якої-небудь іншої держави.

У науковій, зокрема науково-педагогічній літературі накопичений досить багатий досвід дослідження проблем інтеграції, що свідчить про наявність широкої джерельної бази їх аналізу в умовах перетворення інтеграційних процесів у провідну закономірність розвитку освітньої теорії і практики. Спостерігається дисбаланс у структурі інтегративно-педагогічних досліджень, оскільки більшість з них присвячені проблемі змістовної інтеграції та інтеграційних форм організації навчання. Поза увагою масового дослідника залишається область науково-педагогічної інтеграції, у роботах нерідкі випадки відомості педагогічної інтеграції до однієї з її частин — дидактичної, методичної і т.д.

Література:

1. Безрукова В.С. Педагогическая интеграция: сущность, состав, реализация [Текст]: метод. разработки / В.С. Безрукова, Свердл. инж.-пед. ин-т. — Свердловск, 1987. — 50 с.
2. Великий енциклопедичний юридичний словник /За редакцією Ю. С. Шемшученка. — К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. — 992 с.
3. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. — 2-ге вид., доп. й перероб. — К. : Генеза, 2004. — 736 с.
4. Права человека : учеб. для вузов / Отв. ред. Е. А. Лукашева. — М. : НОРМА, 2002. — 573 с.
5. Федотова Ю. В. Підготовка іноземних громадян у вищій школі України : історико-педагогічний аспект / Ю. В. Федотова [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/NiO/2009_7/3_rozdil/Fedotova.htm.

MODERN ASPECT OF THE PEDAGOGICAL INTEGRATION IN THE TRAINING OF FOREIGN NATIONALS

Nadjafova Sevindg

Abstract. *The article describes the modern approaches to the definition of the concept of «educational integration», clarified the concept of «foreigners». Analyzed aspects of modern pedagogical integration in the process of preparation of foreign citizens.*

Integration and globalization of information and cultural processes cause the needs of modernization of the educational system of Ukraine in all directions.

Pedagogical integration is advisable to establish a link of similar parts and elements of the content, forms and methods of instruction in the educational system.

The priority areas of integration is the integration with the goals of the educational process, integration with the content, forms and methods.

A foreign citizen – a person who is a citizen of another state, has a relevant document is not a citizen of Ukraine, but in a permanent or temporary residence on the territory of Ukraine, as well as for other reasons, there is a legal relationship with Ukraine, through its competent authorities.

In the scientific and pedagogical literature has accumulated rich experience in studying the problems of integration, suggesting that there is a broad base of sources, analyze them in terms of the integration processes in the transformation of the leading law of development of educational theory and practice. There is an imbalance in the structure of integrative educational research, as most of them are devoted to the problem of content integration and integration forms of organization learning.

Out of sight of the mass remains researcher scientific and educational integration. In the works is not uncommon attention to the pedagogical integration of one of its parts – didactic, methodological, etc.

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ. КРИЗЬ ПРИЗМУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПЕРІОДИКИ

УДК: 373.5(47+57)196/198

Пироженко Л.В.

У статті аналізується динаміка освітніх процесів у кінці 50-х – на початку 60-х рр. ХХ ст., їх спрямованість, роль педагогічної теорії та її вплив на трансформаційні процеси в шкільній освіті. Хід та проблеми реформування змісту загальної середньої освіти розглядаються крізь призму публікацій учителів, учених та керівників освітою у педагогічній пресі.

Ключові слова: педагогічна періодика, реформування, зміст шкільної освіти.

ПРОБЛЕМА РЕФОРМИРОВАНИЯ СОДЕРЖАНИЯ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ СКВОЗЬ ПРИЗМУ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПЕРИОДИКИ

Пироженко Л.В.

В статье анализируется динамика образовательных процессов в конце 50-х – начале 60-х гг. ХХ века, их направленность, роль педагогической теории и ее влияние на трансформационные процессы в школьном образовании. Ход и проблемы реформирования содержания общего среднего образования рассматриваются сквозь призму публикаций учителей, учених, руководителей образованием у педагогической прессе.